

ДВА ПОКУШАЈА ВРАЋАЊА ИЗ САНЦАКА У СРБИЈУ

Пре него што је ослобођена Нова Варош добили смо наређење да сиђемо у Радоињу. У једној авлији у Радоињи формирана је нека јединица. Да ли је то био батаљон или чета — не знам, али знам да је било доста бораца: два реда преко целе авлије. Покушала сам да и мене приме у ту јединицу, али ме нису примили, рекли су да имају болничарке.

Отишла сам у школу у Радоињи. Ту сам нашла Митру Митровић, Анђу Ранковић и још неке другове и другарице. Ту видим да се једна група Чачана и Крагујевчана спрема да се врати на свој терен у Србију. Чујем да ће преко ариљског среза и веле да се негде у ариљском срезу налазе рачанске чете. Ја кренем с њима с намером да се поново прикључим Рачанима.

С овом јединицом стигла сам до села Брекова у ариљском срезу. Ту су заиста биле неке наше јединице: Ариљци и Моравичани. Ту су били и Милинко Кушић, Милка Петровић и још неки познати. Ту сам нашла и Спасана Јовановића с групом бораца из једне рачанске чете. Ја Спасана нисам познавала, али сам познавала Јелену Јовичић која је са мном била на курсу и на пракси. Познавала сам и Зденку Мајцен, Словенку, студента медицине, која је такође била у болници док смо били у Ужицу. Колико се данас сећам, у тој групи Рачана била су 22 борца. Сећам се да су ту били: Спасан Јоварховић, Рајко Тадић, Јелена Јовичић, Зденка Мајцен, Љубинко Пантелић, Обрен Којадиновић, Бране Јовановић и један друг који је имао надимак Брзак.

У Брекову и околини било је доста четника. Једном су на нас припуцали, а други пут су нас напали на Малом Острешу. Сећам се да смо после тог напада заноћили на Малом Острешу а онда смо се вратили у Бреково. Ту су биле три или четири чете.

Негде око 20. децембра 1941. године из Брекова смо сви кренули према Кокином Броду. Неке наше јединице већ су биле на Кокином Броду, па пошто нису знале да ми наилазимо, умало између нас није дошло до окршаја.

Одморили смо се два-три дана у Кокином Броду. И даље сам била у саставу рачанске групе. Тих дана послали смо курира на Тару да извиди да ли се тамо налази Рачански батаљон у коме је,

како се тада рачунало, било око 200 бораца, а командант је био Рајак Павићевић. Послали смо друга који је имао надимак Мићина. Отишао је, али се није вратио.

Тих дана су се вршиле припреме да две ужичке и једна златиборска чета крену натраг у Србију, на терен Јелове шре и Златибора. Планирало се да с њима крене и наша група Рачана, са Спасаном Јовановићем на челу, да пређе на Тару и ухвати везу са борцима којима је командовао Рајак Павићевић.

Пред вече 26. децембра 1941. године постројили смо се у Радоињи и затим кренули. Прешли смо преко неког провизорног моста на Увцу, ишли смо опрезно, али су се неки ипак уквасили. Падао је снег и дувао хладан ветар. Пошто смо прешли Увац, дошли смо у Сеништа.

Рачанска група ишла је у том походу заједно са Ужичком четом, којом је командовао Ацо Вучковић, а заменик му био Војко Петровић. Добили смо задатак да ухватимо неког четника, али га нисмо нашли па смо затим кренули према Негбини. Ту смо нашли један мотоцикл, који су оставили неки другови из Ужичке чете. Неко га је упалио, али га је поново оставио где је нађен па смо наставили према Драглици.

До Драглице смо ишли сви заједно, а ту смо се раздвојили. На путу су се постројиле три чете и рачанска група а онда смо се поделили у две групе. Две чете су окренуле од Драглице удесно. Ужичка чета под командом Аца Вучковића и наша рачанска група сишле су после тог раздвајања у једну долину према Шишковићима.

Дошли смо у кућу попа Шишаковића. Он нас је лепо примио, дао нам читав сандук шећера који је код њега остављен при повлачењу и тек кад смо се добро одморили, наставили смо према Боровој Глави. Одатле смо сишли у Стубло па даље у Јабланицу.

Из Јабланице смо прешли у Штрпце. Дознали смо да ту има Италијана. Извршили смо напад на једно италијанско упориште, заробили два италијанска војника, један пушкомитраљез и узели смо од Италијана једно куче, које смо после водили са собом и звали га Мусолини. У борби са Италијанима тешко је рањен борац Ужичке чете Чедо Тасић. Донет је у школу у Штрпце и ту је умро. Сахранили смо га на гробљу у Штрпцима. Сећам се добро да је та сахрана била на дан-два пред Божић 1942. године.

Италијани су сазнали да се ми ту налазимо и кренули су у Штрпце. Ми смо се повукли ка Бијелим Брдима. Италијани су дошли до школе у Штрпцима, али даље нису ишли, већ су по селу покупили све печенице, које су биле спремљене за Божић, па су се вратили, а нас даље нису нападали. Заноћили смо близу италијанских бункера у Бијелим Брдима. Домаћин код кога смо за ноћили испекао је овна и дао нам да се нахранимо. Вели: „Италијани су доле покупили печенице. Боље је да дам вама, него да они однесуГ

Сутрадан смо с Бијелих Брда кренули према Рудом.

Пре борбе с Италијанима срели смо се с четом којом је командовао Никола Љубичић. Сећам се да су ту биле Дана Мило-сављевић и Олга Којадиновић. Оне су ме звале да идем с њима, али ја сам продужила са својом групом.

Нисмо стигли до Рудог јер су нам рекли да је неки мост срушен и да тамо има четника, Окренули смо преко неких брда ноћу. Била је то страшна ноћ. Долазимо у колибе на планини. На колиби нема ни врата, а зима страховита. . . После једног дана и Једне ноћи нашли смо се у Семегњеву. Тек што смо ушли у школу и мало се раскравили, напали су нас Немци. Изашли смо из школе на прозоре и повукли се на једно брдо. Немци су и даље пуцали, али ми нисмо одговарали ватром. Заклонили смо се и чекали да падне ноћ. У Семегњеву су нам остала она два заробљена италијанска војника и куче Мусолини.

Пошто је пала ноћ, кренули смо преко Шљивовице. Ноћили смо у једној долини па смо затим кренули према планини Шаргану.

На Шаргану смо се зауставили код неких летњих чобанских кућица. Провели смо ту цео један дан. Никакве хране нисмо имали. Неко из Ужичке чете сишао је у село и набавио једно теле. Заклали смо га, испекли и поделили. Свима по једно парче. Био је 11. јануар 1942. године.

Увече смо се раздвојили. Ужичка чета са Ацом Вучковићем и Војком Петровићем кренула је у правцу Јелове горе, а ми Рачани смо остали још неко време па смо исте вечери решили да променимо колибу бојећи се да нас неко не нападне. Кренемо од тих колиба а напред, као извидницу, пошаљемо тројицу другова са белим пелеринама, да се не би примећивали по снегу, вођ извиднице био је борац из наше групе кога смо звали Брзак.

Одједном приметимо велику групу четника. Било их је око стотину. Четници викну: „Ко је доле?“ Брзак се хитро снађе и одговори: „Четници!“ Да се није тако брзо снашао, они би нас лако побили јер су нас имали на нишану. Како је Брзак то повикао, ми кренемо према њима брже. Одједном Спасан Јовановић нареди: „Пуцај!“ Почнемо пуцати. Међу њима завлада паника. Ту смо једног четника убили, а осморицу заробили — просто смо их хватили рукама. Остали су побегли.

Пошто смо четнике растерали, отишли смо у једну другу колибу. Од заробљених четника узели смо нешто храке. Торбе су им биле пуне. После тога затражили смо да нас заробљени четници воде према Тари. Они су нас целу ноћ водили преко планине, а кад смо ујутру погледали где смо, били смо на истом месту одакле смо и пошли — код оног погинулог четника. После тога сишли смо у неку долину. Одатле смо имали на оку кемачког стражара који је чувао пругу. Преданили смо у долини и увече

ишли према Тари. Нашли смо једног сељака који нас је вешто превео преко пруге.

Успут према Тари наишли смо на врло лош пријем мештана. Чим бисмо ушли у неку кућу, мештани су говорили да морају ићи да нас пријаве. Ми уђемо, а неко из куће одмах излази да јави Немцима за наш долазак. Због тога смо сваки час мењали место боравка. Неко нас је обавестио да су ту пре дан-два биле неке немачке скијашке јединице.

Кад смо изашли на Тару, Спасан се од некога обавестио да на Тари нема више наших јединица, да су сви борци похватани и да се налазе у затвору у Бајиној Башти. Пошто смо оценили да ту сами не можемо остати, Спасан је донео одлуку да се и ми растуримо и да се кријемо где ко може. Договорено је да Спасан и Зденка Мајџен иду код неког Спасановог рођака, Љубинко Пантелић да иде својој кући у Растиште, а мени су предложили да заједно с Браном Јовановићем идем код Обрена Којадиновића у Заовине. Морала сам то прихватити јер другог излаза нисам знала.

Заједно смо кренули — Љубинко Пантелић с оцем према Растишту, а Бране Јовановић, Обрен Којадиновић и ја према Заовинама. Срели смо рањеног Луку Драгојловића. Отац га је терао на коњу, а рањеник је био огрнут неком шареном пољавом. Био је блед и страховито мршав. Донекле смо ишли сви заједно, а затим се раздвојили од Љубинка Пантелића и његовог оца.

Нас троје, Бране Јовановић, Обрен Којадиновић и ја, стигли смо 14. јануара 1942. године у кућу Обреновог оца, кафеције Којадиновића у Заовинама. Тек кад смо стигли, видели смо у какву невољу смо се увалили. У Заовинама је било доста четника, а четнички штаб налазио се одмах изнад куће у којој смо се и ми сместили. Хтели смо да одемо одатле у неку Обренову колибу на Тари, али су четници пре тога већ стигли и ухватили су најпре мене и Брана Јовановића, а касније и Обрена.

Спроведени смо у затвор у Бајину Башту ноћу. Тела Јовичић је већ била у затвору. Мене и Брана су тада просто премлатили. Код Брана су нашли неки материјал и његов дневник. Због тога су нас још више тукли. Питали су за остале борце из наше групе. Три дана после нас ухваћен је и Рајко Тадић и окован. Оковали су му и ноге и руке.

После извесног времена из затвора смо пуштени Лела Јовичић, Љубинко Пантелић и ја, а из наше групе спроведени су на Бајицу и стрељани Рајко Тадић, Обрен Којадиновић и Бране Јовановић.

Не знам тачно куда је после нашег раздвајања отишла Ужичка чета са Ацом Вучковићем и Војком Петровићем. Сећам се само неких другова и другарица из те чете. Ацо Вучковић био је ко мандир, а Војко Петровић заменик командира чете. У чети су били још: Велиша Ђуровић, професор, ЈОМ је негде ухваћен, до-теран у Бајину Башту и у једном дворишту тучен док под бати-

нама није умро; затим је у чети био и Милорад Рађеновић, који је такође касније ухваћен; Мијо Гезовић је ухваћен и стрељан у Бајиној Башти. С њим заједно стрељани су Аљо и Ловрић. У тој чети био је и Драган Алемпијевић, који је касније приступио једној посавској јединици и погинуо у Босни 1943. године. Били су у тој чети и Мијо Јовановић и Миле Јовановић, а од другарица се сећам Тонке. Из те чете сећам се још ГБОЗдена Јованчићевића, Обрена Жунића и Здравка Сретеновића. Осталих другова не могу да се сетим, али ми је у сећању остало да је ова Ужичка чета имала између 100 и 120 бораца.

Добрила ПЈЕВЧЕВИЋ - ПЕТРОВИЋ